
11. Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 roku. Bastion prawicy utrzymany..., ale z niespodzianką

DOI: 10.71433/2025.89.5.11

Dominik Szczepański¹

Uniwersytet Rzeszowski

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0).
Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Cytuj jako: Szczepański D., *Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 roku. Bastion prawicy utrzymany..., ale z niespodzianką*, [w:] R. Alberski, M. Cichosz, D. Szczepański (red.), *Gra o regiony 2024. Wybory do sejmików województw w Polsce*, Wałbrzych 2025, s. 153-171.

11.1. Sytuacja polityczna w sejmiku wojewódzkim w kadencji 2018–2024

Województwo podkarpackie uchodzi na wyborczej mapie Polski za bastion formacji prawicowych, a w szczególności za matecznik Prawa i Sprawiedliwości (PiS). Partia ta uzyskiwała tam wyniki znacznie wyższe aniżeli w skali całego kraju. Dotyczyło to wszystkich rodzajów wyborów: parlamentarnych, samorządowych, do Parlamentu Europejskiego oraz wyborów prezydenckich. Jednym z przykładów takiego właśnie ponadprzeciętnego poparcia społecznego były notowania reprezentantów tego komitetu w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego². W 2006 r. wyniosło ono 37,14%; w 2010 r. – 38,54%; w 2014 r. – 43,70%, natomiast w 2018 r. – rekordowo aż 52,25%³.

Wśród powodów tak wysokiej popularności PiS w regionie należy wymienić przeważającą strukturę mieszkańców obszarów wiejskich nad miejskimi będącej jednocześnie odwrótnością średniej ogólnopolskiej wynoszącej od 60% do 40%; rolniczy charakter województwa; zróżnicowany poziom wykształcenia (z dominacją wykształcenia na poziomie podstawowym oraz średnim); przywiązanie do tradycji, w tym także wysoki

¹ ORCID: 0000-0001-9026-1447.

² Wyjątek stanowiły jedynie wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 2002 r., w których komitet PO-PiS startował w ramach szerokiej centroprawicowej koalicji z lokalnymi podmiotami politycznymi. W wyborach tych komitet zdobył 15,7% głosów i wprowadził zaledwie siedmiu radnych w 33-osobowym sejmiku. Szerzej patrz: D. Szczepański, *PO-PiS agreement in the 2002 local government elections on the example of the podkarpackie voivodship*, „Przegląd Politologiczny” 2023, nr 3, s. 99-112; tenże, *Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 i 2002 roku. Od „prawa” do „lewa”, tak się władzę w regionie wymienia*, [w:] R. Alberski, M. Cichosz, Ł. Tomczak (red.), *Gra o regiony 1998 i 2002: wybory do sejmików województw w Polsce*, Wrocław 2024, s. 197-220.

³ Dane Państwowej Komisji Wyborczej.

stopień religijności⁴. Mimo iż w naukach społecznych od wielu lat prezentowane były analizy związane z weryfikacją hipotezy zaborowej⁵, to jednak wysoce prawdopodobne jest, iż wspomniany poziom wykształcenia oraz stopień zubożenia zdecydowanie dominującej ludności wiejskiej aktywnie korzystającej z programów socjalnych służących wsparciu polskich rodzin – zaproponowanych i wprowadzonych przez rząd PiS – były głównymi motywami tak wysokich notowań wyborczych, szczególnie po 2015 r.⁶

Warto jednak wspomnieć, iż notowania wyborcze PiS nie zawsze przekładały się na sukces umożliwiający temu komitetowi samodzielne sprawowanie władzy. Mimo iż formacja ta od 2006 r. uzyskiwała znaczącą przewagę nad swoimi konkurentami politycznymi, to dopiero od 2013 r. możliwe było samodzielne kierowanie Zarządzeniem Województwa Podkarpackiego. Sytuacja ta była podyktowana odwołaniem ówczesnego marszałka Mirosława Karapyty z Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL), a także alternacją władzy, na czele której stanęło PiS. Kolejne elekcje wyborcze przeprowadzone na poziomie województwa umocniły tylko hegemonię PiS, kontynuowaną od 2014 r. w ramach szerokiej koalicji, zwanej potocznie Zjednoczoną Prawicą (ZP). Jej trzonem organizacyjnym oraz programowym pozostawało oczywiście PiS, zaś partnerami politycznymi byli przedstawiciele Solidarnej Polski Zbigniewa Ziobry (SP), a także Porozumienie Jarosława Gowina (Porozumienie). Koalicja ta funkcjonowała na poziomie centralnym, a jej bezpośrednim wyrazem był udział współkoalicjantów na listach wyborczych. Na podstawie podpisanej umowy oraz w oparciu o ustalenia koalicyjne wybierano skład personalny zarządów województw. Praktykę tę stosowano w latach 2014–2024.

W wyniku wyborów samorządowych przeprowadzonych 21 października 2018 r. PiS zdobyło 25 miejsc w sejmiku województwa podkarpackiego (zob. tabela 11.1)⁷. W opozycji znaleźli się przedstawiciele Koalicji Obywatelskiej (KO) –. Nowoczesnej i KPEiR, którzy zdobyli pięć mandatów, oraz PSL, których reprezentanci uzyskali trzy mandaty. PiS na Podkarpaciu uzyskał najwyższy wynik w Polsce. Umożliwił on ponownie samodzielne sprawowanie władzy w regionie. Owa samodzielność była jedynie pozorna, gdyż jak poinformowała Beata Mazurek, rzecznik partii, Komitet Polityczny PiS wydał rekomenda-

⁴ P. Maj, *Uwarunkowania frekwencji w wyborach do Parlamentu Europejskiego na Podkarpaciu (okręg nr 9) w 2014 roku*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 1, s. 21 i nast.

⁵ Zob. m.in.: J. Raciborski, *Polskie wybory: zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego 1989–1995*, Warszawa 1997, s. 158; J. Bartkowski, *Tradycja zaborów a współczesne zachowania społeczne w Polsce*, [w:] J. Kurczewska (red.), *Oblicza lokalności: tradycja i współczesność*, Warszawa 2004, s. 267–302; G. Skwierczyński, *Wpływ tradycji zaborowej na zachowania wyborcze mieszkańców Galicji w wyborach 2005 roku*, [w:] J. Raciborski (red.), *Studia nad wyborami: Polska 2005–2006*, Warszawa 2008, s. 141–164.

⁶ W aspekcie poczynionych tu uwag warto przytoczyć opinię Radosława Markowskiego, według którego elektorat PiS w wielu województwach stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym oraz powyżej 65 roku życia, które nie przykładały się do tworzenia PKB, lecz do jego konsumpcji. Por. K. Zuchowicz, *10 powodów, dla których PiS nie spada w sondażach. Afera za aferą, a oni dalej prowadzą*, <https://natemat.pl/377555,dlaczego-pis-ciagle-wygrywa-w-sondazach-oto-glowne-przyczyny-lista> [dostęp: 10.05.2024].

⁷ Kwestię tę szerzej omówiono w pracy: D. Szczepański, *„Nie zawiedliśmy nadziei Prezesa”... czyli o tym, jak PiS uzyskał bezwzględną większość. Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego*, [w:] R. Alberski, M. Cichosz (red.), *Gra o regiony 2018. Wybory do sejmików województw*, Wrocław 2020, s. 150–165.

cje dotyczące kandydatów na marszałków i członków zarządu w pięciu województwach, oznaczające poważne zmiany w stosunku do minionej kadencji⁸.

Wśród poleconych osób znaleźli się: Władysław Ortyl (jako marszałek województwa), Ewa Draus i Piotr Pilch (jako wicemarszałkowie województwa), Stanisław Kruczek i Maria Kurowska (jako członkowie zarządu) oraz Jerzy Borcz (jako Przewodniczący Sejmiku Województwa Podkarpackiego)⁹. W stosunku do poprzedniego składu zarządu oznaczało to pozbycie się dwóch wicemarszałków: Bogdana Romaniuka (Prawica Rzeczypospolitej) i Marii Kurowskiej (SP), a także przewodniczącego sejmiku Jerzego Cyprysia (czołowego polityka PiS w regionie). Cały skład zarządu został wybrany podczas I sesji sejmiku 19 listopada 2018 r.¹⁰

Tabela 11.1. Wyniki wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego w 2018 r.

Komitet wyborczy	Odsetek uzyskanych głosów	Liczba oddanych głosów	Liczba uzyskanych mandatów
KW Prawo i Sprawiedliwość	52,25	443 439	25
KWW Koalicja Obywatelska	13,44	114 100	5
KW Polskie Stronnictwo Ludowe	11,88	100 802	3
KWW Kukiz'15	6,62	56 176	0
KWW SLD Lewica Razem	5,85	49 669	0
KW Bezpartyjni Samorządowcy	3,39	28 801	0
KW Ruch Narodowy RP	1,92	16 318	0
KWW Wolność w Samorządzie	1,77	15 059	0
KW Wolni i Solidarni	1,16	9 865	0
KW Partii Razem	1,08	9 166	0
KW Partia Zieloni	0,63	5 334	0
Razem			33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Zmiany w składzie zarządu sejmiku nastąpiły dokładnie rok później. Pod koniec listopada 2019 r. miejsce członka zarządu zwołała M. Kurowska wybrana w wyborach parlamentarnych na posłankę RP, którą zastąpiła Anna Huk (reprezentująca również SP)¹¹.

⁸ Oprócz województwa podkarpackiego były to jeszcze: lubelskie, łódzkie, podlaskie i świętokrzyskie. Por. Załącznik do Uchwały nr 01/15/11/2018 Komitetu Politycznego Prawa i Sprawiedliwości z dnia 15.11.2018, <https://twitter.com/beatamk/status/1063112947638120448/photo/1> [dostęp: 15.06.2024].

⁹ Tamże.

¹⁰ I sesja Sejmiku Województwa Podkarpackiego VI kadencja z dnia 19 listopada 2018 r., <https://bip.podkarpackie.pl/uchwaly-sejmiku/4302-i-sesja-sejmiku-wojewodztwa-podkarpackiego-vi-kadencja-z-dnia-19-listopada-2018-r> [dostęp: 16.06.2024].

¹¹ Anna Huk nowym członkiem zarządu województwa podkarpackiego, <https://rzeszow-news.pl/anna-huk-nowym-czlonkiem-zarzadu-wojewodztwa-podkarpackiego/> [dostęp: 16.06.2024].

Groźba kolejnych zmian w zarządzie sejmiku pojawiła w połowie sierpnia 2021 r. i miała bezpośredni związek z sytuacją wewnętrzną ZP oraz zerwaniem koalicji rządzącej przez Jarosława Gowina (Porozumienie)¹².

W związku z powyższym we wszystkich zarządach sejmików w Polsce pojawiły się wnioski o odwołanie z pełnionych funkcji członków partii Porozumienie. Informacje o możliwych dymisjach skierowano również wobec przedstawicieli SP z obawy przed możliwymi działaniami dekompozycyjnymi obozu władzy. W województwie podkarpackim wniosek taki skierowano wobec S. Kruczka (Porozumienie) oraz Anny Huk (SP) i – jak donosiły lokalne media – został on przygotowany przez centralę PiS w Warszawie¹³. Początkowo radni Porozumienia zakładali powołanie odrębnego klubu w sejmiku, składającego się z trzech osób: S. Kruczka, Doroty Łukaszyk i Stefana Bieszczada, jednak S. Kruczek w dniu 14 sierpnia 2021 r. zrezygnował nie tylko z członkostwa w partii J. Gowina, lecz także ze wszystkich pełnionych funkcji. Priorytetem tego polityka okazało się raczej „utrzymanie stanowiska” niż partyjnej legitymacji i tym samym lojalności wobec reprezentowanej partii i jej członków¹⁴. Ostatecznie w wyniku zażegnania konfliktu na poziomie centralnym nie doszło do rozsad w składzie zarządu sejmiku na Podkarpaciu. Pozostał on w niezmienionym składzie do końca kadencji.

Zmiany w stosunku do poprzedniej kadencji dotyczyły również wspomnianego wcześniej prezydium sejmiku. Zgodnie z rekomendacją Komitetu Politycznego PiS przewodniczącym sejmiku został J. Borcz, natomiast na jego wiceprzewodniczących wybrano: J. Cyprysia, Czesława Łączaka (wybór ten stanowił kontynuację z poprzedniej kadencji sejmiku) oraz Teresę Pamułę, której miejsce z racji objęcia mandatu posła na Sejm RP w 2019 r. zajął Wojciech Zając.

Za interesującą należy uznać także zmianę liczby radnych klubu PiS w sejmiku. Najpierw PiS utraciło jeden mandat w wyniku wyboru Adama Śnieżka na posła na Sejm RP w 2019 r. Jego miejsce zajął Andrzej Szlęzak (KO). Ponadto na dwa tygodnie przed wyborami samorządowymi w 2024 r. doszło do transferu, który lokalne media trafnie określiły mianem *last minute*, bowiem Klub Radnych PSL zyskał nową radną. Dorota Łukaszyk, wcześniej związana z partią Porozumienie oraz zasiadająca w Klubie Radnych

¹² Powodem tej dymisji była krytyka przez członków partii Porozumienie propozycji zmian dotyczących przygotowywanych regulacji na rynku medialnym, a także krytyka propozycji podatkowych w ramach rządowego programu „Polski Ład”. Por.: Gowin: *Moja dzisiejsza dymisja jest zerwaniem koalicji rządowej i końcem Zjednoczonej Prawicy*, <https://forsal.pl/gospodarka/polityka/artykuly/8224025,gowin-moja-dzisiejsza-dymisja-jest-zerwaniem-koalicji-rzadowej-i-koncem-zjednoczonej-prawicy.html> [dostęp: 20.06.2024].

¹³ Anna Huk i Stanisław Kruczek na wylocie z zarządu województwa podkarpackiego, <https://rzeszow-news.pl/anna-huk-i-stanislaw-kruczek-na-wylocie-z-zarzadu-wojewodztwa-podkarpackiego/> [dostęp: 20.06.2024]; Stanisław Kruczek zrezygnował z członkostwa w Porozumieniu Gowina, <https://rzeszow-news.pl/stanislaw-kruczek-rezygnowal-z-czlonkostwa-w-porozumieniu-jaroslaw-gowina/> [dostęp: 20.06.2024].

¹⁴ R. Bolanowski, Stanisław Kruczek ucieka z Porozumienia i romansuje z PiS. „Priorytetem stało się utrzymanie stanowiska”, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,27525056,stanislaw-kruczek-ucieka-z-porozumienia-i-zaczyna-romans-z-pis.html> [dostęp: 20.06.2024].

PiS, zmieniła barwy partyjne¹⁵. Decyzji tej można się było spodziewać chociażby dlatego, iż w wyborach parlamentarnych w 2023 r. D. Łukaszyk wystartowała do Sejmu RP z listy Trzeciej Drogi jako przedstawicielka PSL. Jej zdaniem współpraca z PiS wyczerpała się wraz z opuszczeniem przez J. Gowina koalicji rządowej. Jednocześnie polityczka ta podkreśliła bliskość programową partii Porozumienie z PSL¹⁶.

Najważniejszym postulatem programowym PiS w wyborach do sejmiku, który przy najmniej częściowo realizowano w trakcie kadencji, była „Piątka dla Podkarpacia”. Zawierał on zapowiedź szerokich inwestycji dotyczących: infrastruktury drogowej (m.in. budowę drogi ekspresowej północ-południe Via Carpathia S19 łączącą Nisko, Stalową Wolę, Rzeszów, Krosno i Barwinek, a także budowę drogi szybkiego ruchu na linii Rzeszów–Kolbuszowa–Tarnobrzeg aż na południe Warszawy przez Radom); linii kolejowych (głównie poprzez modernizację szybkiego połączenia kolejowego na trasie Rzeszów–Warszawa; czy renowację dworca kolejowego w Rzeszowie); uruchomienie programu „Mieszkanie Plus” (w największych miastach województwa); realizację programów dla Bieszczad (m.in. Błękitny San jako ochrona wód rzeki i jej dopływów czy budowę Centralnego Ośrodka Sportów Zimowych); a także wdrożenie zabezpieczeń przeciwpowodziowych na Podkarpaciu w zlewniach takich rzek, jak: Wisła, Wistok, San i Wiśłoka¹⁷. Ważnym aspektem proponowanych postulatów programowych była zapowiedź ich realizacji z wykorzystaniem środków unijnych.

Działalność sejmiku województwa podkarpackiego VI kadencji (2018-2024) przypadała w szczególnym okresie. Po pierwsze, wynikała z sytuacji nadzwyczajnych, takich jak światowa pandemia COVID-19, która wymusiła na rządzących wprowadzenie nietypowych rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo mieszkańców Polski, w tym także omawianego województwa (m.in. poprzez konieczność noszenia maseczek zakrywających twarz, wprowadzenie dozwolonych godzin opuszczania domu, konieczności podjęcia pracy zdalnej czy chociażby uruchomienia serii szczepień przeciwko wirusowi). Zarząd sejmiku województwa podkarpackiego zmuszony był w tym okresie m.in. do odwołania publicznych imprez, a także do ograniczenia wyjazdów służbowych własnych pracowników¹⁸. Dodatkowo powołano zespół doraźny do spraw przeciwdziałania sytuacji zagrożenia wirusem SARS CoV-2 monitorujący stan zdrowia mieszkańców województwa¹⁹.

¹⁵ Transfer „last minute”. Na koniec kadencji PSL ma nową radną sejmiku, https://czytajrzeszow.pl/?id=d=26&id=38950&poz=mr1&show=-1&pagebda1_mobile=0 [dostęp: 20.06.2024].

¹⁶ Tamże.

¹⁷ A. Kulczycka, *Wybory samorządowe 2018. PiS przedstawił program. Piątka dla Podkarpacia*, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,23813775,pis-przedstawil-program-piatka-dla-podkarpacia.html> [dostęp: 21.06.2024].

¹⁸ Koronawirus. Urząd marszałkowski odwołał imprezy, nie tylko masowe, <https://rzeszow-news.pl/koronawirus-urzad-marszalkowski-odwolal-wszystkie-imprezy-nie-tylko-masowe/> [dostęp: 23.06.2024].

¹⁹ W zespole tym znaleźli się przewodniczący sejmiku województwa podkarpackiego, członkowie zarządu, dyrektor Biura Bezpieczeństwa i Ochrony Informacji Niejawnych, dyrektor Departamentu Zdrowia, sekretarz, skarbnik województwa, a także przedstawiciele Kancelarii Zarządu.

Po drugie, w wyniku decyzji obozu sprawującego władzę wydłużono kadencję organów jednostek samorządu terytorialnego do 30 kwietnia 2024 r.²⁰ Umożliwiło to realizację powziętych inwestycji i strategii długofalowych. Wśród takich była chociażby zmiana właściciela Szpitala Klinicznego nr 1 w Rzeszowie, którym został Uniwersytet Rzeszowski. W praktyce oznaczało to częściowe uruchomienie środków finansowych na budowę szpitala uniwersyteckiego przekazanych w grudniu 2022 r. przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Przemysława Czarnka²¹. Kolejnymi inwestycjami, które rozpoczęto w tej kadencji sejmiku, były: budowa hali serwisowej dla Podkarpackiej Kolei Aglomeracyjnej przy stacji Rzeszów-Staroniwa, budowa Podkarpackiego Centrum Lekkoatletycznego przy ul. Wyspiańskiego w Rzeszowie czy realizacja programu „Nowy ład”, który na Podkarpaciu rozpoczęto od wsparcia finansowego kwotą 40 mln złotych dla lotniska Rzeszów-Jasionka²².

Po trzecie, sejmik województwa „zastąpił” z przyjęcia w dniu 27 maja 2019 r. homofobicznej uchwały „strefy wolnej od ideologii LGBT” wykluczającej osoby o odmiennej orientacji seksualnej²³. Uchwały tego typu przyjmowane były przez sejmiki województw zdominowane przez PiS²⁴. Towarzyszyło temu wiele strajków i protestów organizowanych w kilku województwach. W wyniku przyjęcia tej uchwały Podkarpacie utraciło zagwarantowane przez Komitet Mechanizmu Finansowego Funduszy Norweskich prawie 2 mln złotych przeznaczone na realizację międzynarodowego projektu „Szlak karpaccki”²⁵. Kolejnym następstwem tej uchwały była interwencja Komisji Europejskiej, w wyniku której zagrożone było wstrzymanie wypłaty 25 mln euro z programu REACT-UE, jeśli sejmik nie uchyli dyskryminującej uchwały. Ostatecznie wycofano się z tej uchwały

²⁰ Ustawa z dnia 29 września 2022 r. o przedłużeniu kadencji organów jednostek samorządu terytorialnego, Dz. U. 2022, poz. 2418.

²¹ Podpisane porozumienie pomiędzy Województwem Podkarpackim a Uniwersytetem Rzeszowskim o zmianie organu tworzącego Kliniczny Szpital Wojewódzki nr 1 im. F. Chopina w Rzeszowie, <https://www.ur.edu.pl/pl/universytet/aktualnosci/podpisanie-porozumienia-pomiedzy-wojewodztwem-podkarpackim-a-universytetem-rzeszowskim-o-zmianie-organu-tworzacego-kliniczny-szpital-wojewodzki-nr-1-im-f-chopina-w-rzeszowie> [dostęp: 23.06.2024].

²² Ruszyła budowa hali serwisowej dla Podkarpackiej Kolei Aglomeracyjnej, <https://rzeszow-news.pl/ruszyła-budowa-hali-serwisowej-dla-podkarpackiej-kolei-aglomeracyjnej/> [dostęp: 24.06.2024]; Budowa Podkarpackiego Centrum Lekkoatletycznego. Pieniądzy od marszałka nie ma, <https://rzeszow-news.pl/budowa-podkarpackiego-centrum-lekkoatletycznego-pieniedzy-od-marszalka-nie-ma/> [dostęp: 24.06.2024]; M. Chmiel, *Posłł PiS zapowiada „nowy podkarpacki ład” w Jasionce. Lotnisko dostało miliony od państwa*, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,26747593,biznes-upadaja-ale-port-lotniczy-w-jasionce-ma-sie-dobrze.html> [dostęp: 24.06.2024].

²³ Uchwała nr VIII/140/19 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 maja 2019 r. w sprawie przyjęcia stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego wyrażającego sprzeciw wobec promocji i afirmacji ideologii tak zwanych ruchów LGBT (z ang. Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender), <https://bip.podkarpackie.pl/attachments/article/4617/140.pdf> [dostęp: 27.06.2024].

²⁴ W całej Polsce zarządy tylko czterech sejmików przyjęły wspomnianą ustawę w terminie do 30 czerwca 2019 r. Były to województwa: lubelskie, małopolskie, podkarpackie oraz świętokrzyskie.

²⁵ A. Płes, *Fundusz Norweski odebrał Podkarpaciu 1,7 mln euro. Przez deklarację anty-LGBT*, <https://nowiny24.pl/fundusz-norweski-odebral-podkarpaciu-1-7-mln-euro-przez-deklaracje-anty-lgbt/ar/c1-15424095> [dostęp: 28.06.2024].

27 września 2021 r., lecz w jej miejsce przyjęto inną, pt. „Podkarpacie jak region utrwalonej tolerancji”²⁶, w której zapisano, iż sejmik województwa podkarpackiego stał na straży równości i poszanowania praw człowieka, w tym także na straży szacunku dla odmiennych poglądów. W uchwale tej odrzucono również wszelkie przejawy nienawiści oraz dyskryminacji ze względu na wiek, płeć, rasę, niepełnosprawność, wyznawaną religię, pochodzenie etniczne, światopogląd czy orientację seksualną. Przyjęcie nowej uchwały skutkowało protestami ze strony polityków Konfederacji oraz SP²⁷.

Po czwarte, sejmik województwa zaangażowany był w pomoc, głównie uchodźcom z terenów objętych wojną na Ukrainie. Polegała ona najpierw na udzieleniu wsparcia finansowego w kwocie 700 tys. złotych tym samorządom na Podkarpaciu, które stanowiły tzw. pierwszą linię działań w przyjmowaniu uchodźców. Kwotę w wysokości 100 tys. złotych otrzymały powiaty: przemyski, lubaczowski, bieszczadzki oraz jarosławski, natomiast miasto Przemyśl uzyskało 300 tys. złotych z budżetu województwa. Warto dodać, że kolejny milion złotych został przekazany dla ochotniczych straży pożarnych z terenów przygranicznych z Ukrainą²⁸. Po pozytywnych decyzjach Komisji Europejskiej oraz Ministerstwa Finansów marszałek województwa zapewnił o zagwarantowaniu – w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – ok. 50 mln złotych na wsparcie dla przedszkoli, żłobków, domów środowiskowych, świetlic, a także domów opieki dla osób starszych – przyjmujących uchodźców z Ukrainy. Kolejne dotacje 2,6 mln złotych sejmik województwa przeznaczył na zakup środków pierwszej pomocy, a także sprzętu medycznego dla Ukrainy²⁹. Ponadto zainicjowano projekt „Podkarpackie Centrum Integracji Cudzoziemców” skierowany dla obywateli Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 r. celem poprawy lub ich dostosowania do oczekiwań podkarpackiego runku pracy. Warto dodać, że 85% środków przeznaczonych na ten projekt (łącznie kwota wyniosła 30 mln złotych) została pokryta z funduszy europejskich, natomiast pozostałe 15% stanowiło wkład własny pochodzący ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020³⁰.

Po piąte, zarząd sejmiku w kadencji 2018-2024 zainicjował działalność Młodzieżowego Sejmiku Województwa Podkarpackiego³¹. Inauguracja tego gremium nastąpiła

²⁶ Uchwała XL/662/21 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 września 2021 r. w sprawie przyjęcia Stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego – Podkarpacie jako region utrwalonej tolerancji, <https://bip.podkarpackie.pl/attachments/article/5685/662.pdf> [dostęp: 27.06.2024].

²⁷ Podkarpacki sejmik uchylił ustawę anty-LGBT. W zamian przyjęto inną, https://czytajrzeczow.pl/?id=26&id=19839&poz=mr1&show=-1&pagebda1_mobile=0 [dostęp: 28.06.2024].

²⁸ Sejmik Podkarpacia wobec agresji na Ukrainę, <https://podkarpackie.pl/index.php/aktualnosci/oswiadczenia/sejmik-podkarpacia-wobec-agresji-na-ukraine> [dostęp: 29.06.2024].

²⁹ Sejmik podkarpacki przeznaczył na pomoc Ukrainie ponad 2,6 mln zł, <https://wiadomosci.onet.pl/rzeszow/sejmik-podkarpacki-przeznaczył-na-pomoc-ukrainie-ponad-26-mln-zl/98kyhbr> [dostęp: 29.06.2024].

³⁰ J. Lonczak, Obrady Sejmiku Województwa Podkarpackiego zdominowała integracja z cudzoziemcami, <https://nowiny24.pl/obrazy-sejmiku-wojewodztwa-podkarpackiego-zdominowala-integracja-z-cudzoziemcami/ar/c1-17011333> [dostęp: 29.06.2024].

³¹ Nastąpiło to dwa lata przed przyjęciem Ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy

26 listopada 2019 r. w trakcie uroczystej sesji sejmiku poświęconej 20 rocznicy istnienia samorządów wojewódzkich. Organ ten tworzyli młodzi ludzie – posiadający status ucznia lub studenta w wieku 17-22 lat – czynnie zainteresowani uczestnictwem w życiu publicznym. W myśl przyjętych regulacji Młodzieżowy Sejmik Województwa Podkarpackiego był organem konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym, a jego najważniejszym zadaniem było reprezentowanie spraw młodego pokolenia, a także zwiększenie świadomości wśród rówieśników w kwestiach partycypacji obywatelskiej. Sejmik młodzieżowy składał się z 33 przedstawicieli wybranych w pięciu okręgach wyborczych terytorialnie odpowiadających okręgom do sejmiku województwa podkarpackiego. Działał on w niemalże identycznej formule jak sejmik województwa poprzez cyklicznie organizowane sesje odbywające się w sali audytoryjnej Urzędu Marszałkowskiego w Rzeszowie. Zaletą sejmiku młodzieżowego była również możliwość powoływania komisji. Kadencja tego gremium wynosiła dwa lata³².

Do najważniejszych osiągnięć Młodzieżowego Sejmiku Województwa Podkarpackiego I kadencji należy zaliczyć organizację wydarzeń: „Wywieszam flagę w weekend majowy”; „Przeczytaj Konstytucję w dniu jej święta”³³; „Kocham Podkarpacie” (konkurs fotograficzny). Ponadto w okresie wakacyjnym promowano województwo podkarpackie jako region atrakcyjny turystycznie i rekreacyjnie, zachęcając uczniów szkół średnich i studentów do dzielenia się fotografiami z regionu. Ponadto zorganizowano projekt pt. „#Wiktoria1920” upamiętniający 100 rocznicę bitwy warszawskiej 1920 r.³⁴, a także konkurs plastyczno-literacki „Co ty robisz dla środowiska?”³⁵. Ze względu na pojawienie się światowej pandemii COVID-19 działalność młodych radnych zanikła pod koniec 2020 r.

Młodzieżowy Sejmik Województwa Podkarpackiego II kadencji zainaugurowano dopiero 18 września 2023 r. Wśród najważniejszych inicjatyw była organizacja Młodzieżowych Rozgrywek Piłkarskich o Puchar Młodzieżowego Sejmiku Województwa Podkarpackiego, przeprowadzenie konsultacji w ramach nowelizacji programu stypendialnego o nazwie „Nie zagubić talentu”, organizacja Kongresu Praw Ucznia oraz konkursu „Młodzi Aktywni”, a także zorganizowanie debaty przed wyborami do Parlamentu Europejskiego wraz z Radą Młodzieży Rzeszowa. Do najbardziej aktualnych prac podejmowanych

o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2021 poz. 1038) wprowadzającej fakultatywny organ o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym reprezentowany przez młodzież z danego województwa.

³² *Statut Młodzieżowego Sejmiku Województwa Podkarpackiego. Załącznik do Uchwały NR XLVII/797/22 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 marca 2022 r.*, <https://bip.podkarpackie.pl/attachments/article/5922/797.pdf> [dostęp: 15.07.2024].

³³ Była to wspólna akcja zorganizowana przez Młodzieżowy Sejmik Województwa Podkarpackiego, Klub Lidera Rzeczypospolitej, Klub Służby Niepodległej w Rzeszowie, Radę Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej oraz Wspólną Młodość Wspólną Przyszłość.

³⁴ Partnerami tego wydarzenia były stowarzyszenia: Stowarzyszenie Młodzi dla Brzozowa, Stowarzyszenie Obywatelskiego Dialogu i Aktywizacji SODA, Liceum Ogólnokształcące w Nowej Sarzynie, a także Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich.

³⁵ *Wydarzenia z przeszłości*, <https://www.facebook.com/mlodziejowy.podkarpacie/about> [dostęp: 17.07.2024].

w ramach II kadencji młodzieżowego sejmiku należy zaliczyć przygotowanie Strategii dla Młodych Województwa Podkarpackiego, a także opracowanie kampanii promocyjno-informacyjnej dotyczącej konieczności powoływania młodzieżowych rad gmin, powiatów oraz sejmików młodzieżowych w Polsce³⁶.

11.2. Charakterystyka podmiotów rywalizujących w wyborach do sejmiku

Stałym elementem rywalizacji w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego był udział partii politycznych, zarówno parlamentarnych, jak i pozaparlamentarnych, a także lokalnych komitetów wyborczych. W województwie podkarpackim do udziału w rywalizacji politycznej w 2024 r. stanęło łącznie osiem komitetów, a więc o trzy komitety mniej niż w 2018 r. Komitety te wystawiły łącznie 246 kandydatów (w 2018 r. było ich aż 406)³⁷.

Najsilniejszym podmiotem politycznym pozostawało PiS, które – jak już wspomniano wcześniej – przygotowało listy wyborcze w ramach szerokiej koalicji zawartej z Suwerenną Polską (wcześniej występującą pod nazwą Solidarna Polska) oraz z Partią Republikańską utworzoną przez Adama Bielana (partia ta ostatecznie dokonała samorozwiązania, zaś jej członkowie weszli w skład PiS pod koniec 2023 r.). Siła tego ugrupowania wynikała z kilku czynników. Po pierwsze, z jej pozycji w systemie politycznym. Od 2015 r. do niemal końca 2023 r. formacja ta na poziomie centralnym sprawowała samodzielnie władzę, a więc dysponowała wszelkimi możliwymi środkami wpływu na opinię publiczną. Po drugie, z wysokiego poparcia społecznego udzielanego cyklicznie kandydatom tej formacji politycznej we wszystkich wyborach, szczególnie na Podkarpaciu. Po trzecie, z dominującej pozycji w strukturach sejmiku województwa podkarpackiego, w którym sprawowała władzę od 2013 r.

Drugim z wiodących ugrupowań była KO, której trzonem organizacyjnym, programowym oraz wizerunkowym pozostawała PO. Należy zaznaczyć, iż KO w wyborach do sejmików województw startowała w odmiennej niż dotychczas sytuacji politycznej, bowiem w wyniku nieuzyskania wotum zaufania przez trzeci gabinet Mateusza Morawieckiego, pod koniec 2023 r., PO zawiązała koalicję rządową z Trzecią Droga i Lewicą. A ponieważ wybory samorządowe przeprowadzono po niemal stu dniach rządów KO, Trzeciej Drogi i Lewicy, były one traktowane jako weryfikacja skuteczności koalicji oraz jakości nowej władzy.

³⁶ Ł. Razowski, Wywiad z Szymonem Świętoniowskim – przewodniczącym Młodzieżowego Sejmiku Województwa Podkarpackiego, <https://ppitv.pl/wywiad-z-szymonem-swietoniowskim-przewodniczacy-mlodziezowego-sejmiku-województwa-podkarpackiego/> [dostęp: 15.07.2024].

³⁷ Wyniki w wyborach do Sejmików Województw. Sejmik Województwa Podkarpackiego, https://samorząd2024.pkw.gov.pl/samorząd2024/pl/sejmik_województwa/okręgi/180000 [dostęp: 16.07.2024]; Wybory samorządowe 2018. Województwo Podkarpackie, https://wybory2018.pkw.gov.pl/pl/geografia/180000#general_committee_stat [dostęp: 16.07.2024].

Tabela 11.2. Liczba kandydatów wystawionych w poszczególnych okręgach wyborczych w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 r.

Komitet wyborczy	Okręg nr 1	Okręg nr 2	Okręg nr 3	Okręg nr 4	Okręg nr 5	łącznie
KW Prawo i Sprawiedliwość	10	8	7	8	10	43
KKW Koalicja Obywatelska	10	8	7	8	10	43
KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni–Polskie Stronnictwo Ludowe	9	8	7	8	10	42
KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy	10	8	7	8	9	42
KKW Lewica	10	8	7	8	10	43
KWW Ruch Obrony Polski	10	8	7	7	10	42
KW Stowarzyszenie „Bezpartyjni Samorządowcy”	8	7	5	5	–	25
KW Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców	–	6	–	–	–	6
Razem	67	61	47	52	59	286

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

KO jako największą partię opozycyjną wobec PiS tworzyły: PO, .Nowoczesna, Partia Zieloni oraz stowarzyszenie Inicjatywa Polska. W województwie podkarpackim formacja starała się nie tylko utrzymać dotychczasowy stan radnych, ale także przejąć przynajmniej część mandatów od PiS celem chociażby nieznacznego osłabienia swojego największego konkurenta politycznego.

Kolejnym podmiotem politycznym będącym w opozycji do PiS był utworzony w 2023 r. na okoliczność wyborów parlamentarnych sojusz o nazwie Trzecia Droga (TD) zawiązany przez Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) oraz Polskę 2050 Szymona Hołowni³⁸. W ramach zawartej koalicji obie formacje zakładały nie tylko zwiększenie dotychczasowej liczby mandatów uzyskanych w wyborach w 2018 r., ale także zdobycie 8-10 miejsc w sejmiku³⁹.

Wśród komitetów, którym udało się zarejestrować listy ogólnopolskie, były Konfederacja (która na okoliczność wyborów samorządowych utworzyła komitet o nazwie Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy), Lewica, Stowarzyszenie Bezpartyjni Samorządowcy (którzy w trybie wyborczym wnieśli pozew o przywłaszczenie nazwy przez

³⁸ Umowa z dnia 9 sierpnia 2023 r. o zawiązaniu koalicji wyborczej pomiędzy Polskim Stronnictwem Ludowym a Polską 2050 Szymona Hołowni, [Warszawa] 9.08.2023, s. 1-3; Umowa z dnia 9 sierpnia 2023 r. o szczegółowych zasadach funkcjonowania Koalicyjnego Komitetu Wyborczego Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe, [Warszawa] 9.08.2023, s. 14.

³⁹ Wybory 2024. Krzysztof Ignaczak i Dorota Łukaszyk z PiS na listach PSL do sejmiku, <https://rzeszow-news.pl/wybory-2024-krzysztof-ignaczak-i-dorota-lukaszyk-z-pis-na-listach-psl-do-sejmiku/> [dostęp: 18.07.2024].

Konfederację⁴⁰, a także partia o nazwie Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców, która ostatecznie zarejestrowała listy kandydatów w 15 na 16 województw⁴¹. W wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego swoją listę zarejestrował komitet Ruch Obrony Polski (KW ROP) skupiony wokół kandydata na prezydenta Rzeszowa Janusza Niemiera⁴².

11.3. Polityka kadrowa partii politycznych i komitetów wyborczych

Działalność partii politycznych, a także komitetów w okresie wyborczym, bardzo dobrze ilustrowała polityka kadrowa związana z ostatecznym kształtem list wyborczych. Abyśmy mogli właściwie zinterpretować sprawność organizacyjną partii politycznych dotyczącą rekrutacji kandydatów na listy wyborcze, należałoby uwzględnić jeden zasadniczy aspekt, a mianowicie autonomię w zakresie samodzielnego kształtowania list wyborczych. W przypadku największych podmiotów politycznych, takich jak PiS czy PO, wszelkie decyzje związane z ostatecznym zaakceptowaniem kandydatów do sejmiku konsultowane były na szczeblu centralnym przez zarządy wojewódzkie. Tam też dochodziło do rozsad związanych m.in. z kolejnością kandydatów na listach wyborczych bądź ich całkowitym skreśleniem z udziału w wyborach. Praktyka ta nie dotyczyła kandydatów obu tych partii w wyborach do rady gminy/miasta oraz do rad powiatów⁴³. Na tych szczeblach panowała pełna autonomiczność. W przypadku pozostałych komitetów wyborczych biorących udział w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego panowała samodzielność organizacyjna.

Realizacja systemu kwotowego na listach wyborczych w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego była zróżnicowana w zależności od komitetu wyborczego. O ile zdecydowana większość z nich wystawiła 43 lub 42 kandydatów (zob. tabela 11.2), o tyle zdarzyły się także przypadki, kiedy tych kandydatów było znacznie mniej.

W wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego udział wzięły łącznie 132 kobiety (46%) i 154 mężczyzn (54%). Tylko w przypadku PLISP utrzymano 50-procentową realizację systemu kwotowego, gdyż na sześciu kandydatów trzy stanowiły kobiety. Sytuacja ta podobnie wyglądała na listach Stowarzyszenia „Bezpartyjni Samorządowcy” (12 kobiet i 13 mężczyzn) oraz KW ROP (20 kobiet i 22 mężczyzn). W przypadku pozostałych komitetów, tj. PiS, KO, TD, Lewicy czy Konfederacji i Bezpartyjnych Samorządowców, kwotowa różnica między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn wahała się od trzech do pięciu (tabela 11.3).

⁴⁰ N. Rasiewicz, *Żałosna próba kradzieży. Bezpartyjni Samorządowcy idą do sądu z Konfederacją*, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spolescenstwo/zalosna-proba-kradziezy-bezpartyjni-samorzadowcy-ida-do-sadu-z-konfederacja,524917.html> [dostęp: 18.07.2024].

⁴¹ *Komitet Wyborczy Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców*, https://samorząd2024.pkw.gov.pl/samorząd2024/pl/komitet/37768?elections=sejmik_województwa [dostęp: 17.07.2024].

⁴² *Start*, <https://kww-ruchobronypolski.pl> [dostęp: 17.07.2024].

⁴³ *Wybory 2024. PiS odmładza rzeszowskie listy. Czy ktoś próbował w nie ingerować?*, <https://rzeszow-news.pl/wybory-2024-pis-odmładza-listy-czy-ktos-probowal-w-nie-ingerowac/> [dostęp: 18.07.2024].

Tabela 11.3. Szczegółowe dane dotyczące kandydatów w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 r.

Komitet wyborczy	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liderki list	Liderzy list	Średnia wieku kobiet	Średnia wieku mężczyzn
KW Prawo i Sprawiedliwość	20	23	1	4	51	53
KKW Koalicja Obywatelska	19	24	2	3	51	53
KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni–Polskie Stronnictwo Ludowe	20	22	1	4	50	52
KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy	18	24	0	5	45	44
KKW Lewica	20	23	1	4	41	45
KWW Ruch Obrony Polski	20	22	3	2	45	36
KW Stowarzyszenie „Bezpartyjni Samorządowcy”	12	13	0	4	47	50
KW Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców	3	3	0	1	35	48
Razem	132	154	8	27		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Należy wyraźnie zaznaczyć, iż na pierwszych miejscach list wyborczych niemalże wszystkich komitetów dominowali mężczyźni. Szczególnie zauważalne było to w przypadku KiBS i Stowarzyszenia Bezpartyjni Samorządowcy, które wystawiły samych mężczyzn jako liderów list. Podobnie zresztą uczynił komitet PLISP. W przypadku takich komitetów, jak PiS, TD czy Lewica, kobiety reprezentowały listy wyborcze tylko w jednym okręgu. Nieco lepiej sytuacja ta wyglądała na listach KO czy KW ROP, na których liderkami były kolejno dwie oraz trzy kobiety.

Warto również zwrócić uwagę, iż średnia wieku kobiet i mężczyzn była wyraźnie zróżnicowana. Najmłodsze reprezentantki posiadał komitet PLISP (średnia 35 lat), Lewica (41 lat), Bezpartyjni Samorządowcy, KW ROP (po 45 lat) i Bezpartyjni Samorządowcy (47 lat). Najmłodsza średnia wieku kandydatów wystąpiła w KW ROP (36 lat), KiBS (44 lata) i Lewicy (45 lat). Z kolei najstarszych kandydatów zarejestrowały komitety PiS, KO i TD.

11.4. Przebieg kampanii wyborczej

Kampania wyborcza w wyborach do sejmiku województwa odbywała się z wykorzystaniem tradycyjnych oraz nowoczesnych form marketingowych. Po pierwsze, na ulicach miast i wsi pojawiły się liczne plakaty wyborcze i bilbordy. Kandydaci, szczególnie z tych dalszych miejsc na listach wyborczych, rozdawali ulotki oraz inne materiały i gadżety wyborcze. Niekiedy druki te pojawiały się w prasie drukowanej. Dotyczyło to również wywiadów czy prezentacji całych list wyborczych komitetów. Warto również podkreślić, iż kandydaci PiS jako jedyni ze wszystkich rywalizujących stron cieszyli się wsparciem udzielonym ze strony przedstawicieli Kościoła katolickiego, którzy umożliwili im wywie-

szenie wspomnianych plakatów i billboardów wyborczych na terenach kościelnych⁴⁴. Po drugie, kampania wyborcza została zdominowana poprzez wykorzystanie mediów elektronicznych. To tam, głównie na platformie Facebook, promowano kandydatów oraz zamieszczano krótkie filmiki zachęcające wyborców do licznego udziału w wyborach.

Ponadto Parlament Studentów WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w marcu 2024 r. zorganizował debatę przedwyborczą z kandydatami do sejmiku, dzięki czemu młodzi ludzie mogli zapoznać się nie tylko z kandydatami, ale także poznać ich programy wyborcze czy wizję dalszego rozwoju województwa podkarpackiego. W trakcie debaty kandydaci odnieśli się również do zagadnień związanych z inwestycjami na Podkarpaciu, edukacją czy sprawami codziennymi, w tym lokalnych problemów⁴⁵.

Ze wszystkich komitetów wyborczych tylko dwa na okoliczność wyborów przygotowały hasła wyborcze. PiS zaprezentowało wojewódzkie hasło wyborcze „Podkarpacie 2030”. Jednocześnie jej liderzy promowali ogólnopolskie hasło PiS, „Jesteśmy na tak”. Tym ostatnim hasłem posłużono się do zaakcentowania najważniejszych – zdaniem lokalnych działaczy – postulatów programowych, tj. rozwoju inwestycji w regionie, ochrony zdrowia oraz budowy społeczeństwa obywatelskiego⁴⁶. Udział tego komitetu w rywalizacji wyborczej nastawiony był na powtórzenie wyniku wyborczego z 2018 r. z jednoczesnym zwiększeniem swojej przewagi nad pozostałymi konkurentami politycznymi.

KO nie przedstawiła hasła wyborczego oraz konkretnego programu wyborczego. Promując własnych kandydatów na specjalnie zorganizowanej konferencji programowej, opowiedziała się za koniecznością „przewietrzenia urzędu marszałkowskiego”. Jednocześnie jej politycy deklarowali, iż celem samym w sobie było odsunięcie PiS od władzy w sejmiku i zwiększenie stanu radnych z pięciu do ośmiu lub dziesięciu⁴⁷.

Z kolei kampania wyborcza TD w praktyce oznaczała wyłącznie kampanię prowadzoną przez przedstawicieli PSL, którzy jako jedyni prezentowali się szerokiej opinii publicznej⁴⁸. Politycy ci opowiedzieli się za koniecznością zwiększenia nakładów na służbę zdrowia i na edukację⁴⁹. Jeśli chodzi o kandydatów Polski 2050, to zorganizowano zaledwie jedną konferencję prasową z udziałem kilku polityków biorących udział w wyborach

⁴⁴ Jeszcze kilka lat wcześniej praktyki takiej nie stosowano. Zob. D. Szczepański, *Agitacja wyborcza na terenach kościelnych a postawy respondentów w elekcjach wyborczych w Polsce w 2015 roku*, [w:] T. Koziełto, D. Szczepański (red.), *Geografia wyborcza Polski. Interpretacje postaw i zachowań obywateli*, Rzeszów 2018, s. 169-179.

⁴⁵ *Debata kandydatów do Sejmiku Wojewódzkiego*, <https://ws pia.eu/pl/uczelnia/aktualnosci/debata-kandydatow-do-sejmiku-wojewodzkiego/> [dostęp: 21.07.2024].

⁴⁶ *Wybory 2024. Kandydaci PiS do sejmiku wojewódzkiego. „Jesteśmy na tak”*, <https://rzeszow-news.pl/wybory-2024-kandydaci-pis-do-sejmiku-podkarpackiego-jestesmy-na-tak/> [dostęp: 22.07.2024].

⁴⁷ A. Kulczycka, *Kompletna lista Koalicji Obywatelskiej do podkarpackiego sejmiku. Zdzisław Gawlik: czas przewietrzyć urząd marszałkowski*, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,30764446,mamy-kompletna-liste-koalicji-obywatelskiej-do-podkarpackiego.html> [dostęp: 22.07.2024].

⁴⁸ Na 43 kandydatów PSL reprezentowało 24 polityków, zaś Polskę 2050 Szymona Hołowni – 19. Dodatkowo trzech reprezentantów PSL otrzymało tzw. jedyńki. Byli to: Jan Tarapata, Tadeusz Zych i Dariusz Sobieraj.

⁴⁹ *Dla Trzeciej Drogi, priorytetem na Podkarpaciu będzie służba zdrowia*, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spolescenstwo/dla-trzeciej-drogi-priorytetem-na-podkarpaciu-bedzie-sluzba-zdrowia,532771.html> [dostęp: 23.07.2024].

do sejmiku, zaś jedynym wsparciem, którego im publicznie udzielono, było to uzyskane od Ryszarda Petru, który pojawił się na rzeszowskim rynku i wystąpił publicznie na specjalnie zorganizowanej na okoliczność wyborów do sejmiku konferencji prasowej promującej kandydatów Polski 2050. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim właśnie podejściem do prowadzenia kampanii wyborczej był brak rozpoznawalności samych kandydatów, a także konieczność samodzielnego finansowania wszystkich materiałów związanych z wyborami.

Lewica przygotowała program o nazwie SMS, czyli: „Szkoła. Mieszkanie. Szpital”. W ramach tego programu kandydaci opowiedzieli się za wprowadzeniem gwarancji lepszych usług publicznych, wolną, a także przyjazną szkołą i służbą zdrowia, sprawnym transportem zbiorowym, zagwarantowaniem mieszkania na wynajem, efektywnym wykorzystaniem środków finansowych z Unii Europejskiej, przeprowadzeniem zielonej modernizacji województwa, wprowadzeniem świeckiego charakteru samorządów i równości dla płci oraz dla poglądów⁵⁰.

Swoj program wyborczy przedstawili również kandydaci Stowarzyszenia Bezpartyjni Samorządowcy. Wśród najważniejszych postulatów znalazły się: potrzeba odnowy jakości władzy samorządowej, poprawa jakości życia mieszkańców, polegająca na zwiększeniu środków na infrastrukturę drogową i komunikacyjną, wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców oraz dla służby zdrowia⁵¹.

Ostatnim z komitetów, który opracował program wyborczy, był KW ROP. Założono w nim poprawę sytuacji polskich rodzin, wsparcie przedsiębiorców i rolników, ochronę zasobów naturalnych na Podkarpaciu, postawienie na polską energetykę (m.in. poprzez uruchomienie „lokalnego prądu”)⁵².

Podsumowując kampanię wyborczą w wyborach do sejmiku województwa, należy stwierdzić, iż była ona wyjątkowo nudna, pozbawiona jakiegokolwiek ekspresji i dynamiki. Dotyczyło to również braku strategii wyborczych. Dominowały w niej przede wszystkim liczne plakaty i bilbordy wyborcze widoczne w całym województwie. Aby dowiedzieć się o listach kandydatów, ewentualnym programie, wyborca zmuszony był do samodzielnego poszukiwania takich informacji. To, czego ewidentnie zabrakło w tej kampanii, to spory o programy, o wizję rozwoju nie tylko województwa podkarpackiego, lecz także „małych ojczyzn” reprezentowanych przez poszczególnych kandydatów. Zabrakło w niej także pokazania wyborcom, że poszczególne komitety, prezentując własne listy wyborcze, stanowią silną, zjednoczoną drużynę, zaś unaocznili, chociażby poprzez tysiące plakatów i ulotek wyborczych, iż indywidualni kandydaci zabiegali wyłącznie o poparcie dla własnego nazwiska. Powodzenie komitetu wyborczego w samorządowej elekcji zeszło na dalszy plan.

⁵⁰ Lewica zarejestrowała listy na Podkarpaciu do sejmiku województwa, <https://www.portal-samorzadowy.pl/polityka-i-spolnoczenstwo/lewica-zarejestrowala-na-podkarpaciu-listy-do-sejmiku-wojewodztwa,528553.html> [dostęp: 23.07.2024].

⁵¹ M. Żminkowski, *Bezpartyjni Samorządowcy prezentują kandydatów i program dla Sejmiku Województwa Podkarpackiego*, <https://nowiny24.pl/bezpartyjni-samorzadowcy-prezentuja-kandydatow-i-program-dla-sejmiku-wojewodztwa-podkarpackiego/ar/c1-18401859> [dostęp: 24.07.2024].

⁵² Program wyborczy KWW Ruch Obrony Polski, <https://kww-ruchobronypolski.pl/nasz-program> [dostęp: 24.07.2024].

11.5. Rezultaty wyborów i ich konsekwencje

W wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego przeprowadzonych 7 kwietnia 2024 r. udział wzięło 872 347 obywateli (52,38%), a więc o 38 685 mniej w porównaniu z wyborami z 2018 r. (tabela 11.4). Ogółem oddano 832 273 głosy, z czego głosów nieważnych padło aż 40 070 (co stanowiło 4,59% głosów). W poprzednich wyborach głosów nieważnych oddano 62 303 (czyli 6,84%). Oznaczało to, że wybory do sejmiku z 2024 r. stanowiły ponad 2-procentową zmianę w kierunku poprawy świadomości wyborców. Jednocześnie wypada zauważyć, iż w porównaniu z wynikiem wyborów z 2018 r. 16 radnych ponownie zdobyło mandat w 2024 r.

Same wyniki wyborów można zinterpretować w dwojaki sposób. Po pierwsze, bezkonkurencyjnym komitetem wyborczym po raz kolejny okazał się PiS, na który zagłosowało 432 409 wyborców (51,96%). Był to jednocześnie wynik słabszy o 11 030 głosów w porównaniu z wyborami z 2018 r. Szczegółowe dane zamieszczono w tabeli 11.5. W praktyce słabszy wynik oznaczał utratę dotychczasowej liczby radnych z 25 na 21. Nie przeszkodziło to jednak PiS w ponownym, samodzielny przejęciu władzy. Tym samym bastion prawicy został utrzymany.

Tabela 11.4. Wyniki wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 r.

Komitet wyborczy	Odsetek uzyskanych głosów	Liczba oddanych głosów	Liczba uzyskanych mandatów
KW Prawo i Sprawiedliwość	51,96	432 409	21
KKW Koalicja Obywatelska	16,26	135 354	6
KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni–Polskie Stronnictwo Ludowe	12,35	102 778	4
KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy	9,91	82 493	2
KKW Lewica	3,82	31 829	0
KWW Ruch Obrony Polski	2,76	22 953	0
KW Stowarzyszenie „Bezpartyjni Samorządowcy”	2,75	22 877	0
KW Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców	0,19	1 580	0
Razem	100,00	832 273	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Po drugie, w opozycji do zwycięskiego komitetu PiS znaleźli się przedstawiciele KO oraz TD, którzy w porównaniu z wynikiem uzyskanym w wyborach do sejmiku w 2018 r. zwiększyli stan radnych o jeden dla każdego z komitetów. Formacjom tym w żaden sposób nie pomógł także fakt, iż od grudnia 2023 r. na poziomie centralnym sprawowały władzę wraz z Lewicą. Nie powtórzono tu aż takiego sukcesu, jak się spodziewano. Nie udał się także zabieg odsunięcia PiS od władzy ani tym bardziej „przewietrzenia” urzędu marszałkowskiego.

Tabela 11.5. Szczegółowe dane wyników wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego z 2024 r. z podziałem na okręgi wyborcze

Komitet wyborczy	Okręg nr 1		Okręg nr 2		Okręg nr 3		Okręg nr 4		Okręg nr 5	
	liczba zdobytych głosów	liczba mandatów	liczba zdobytych głosów	liczba mandatów	liczba zdobytych głosów	liczba mandatów	liczba zdobytych głosów	liczba mandatów	liczba zdobytych głosów	liczba mandatów
KW PiS	86 694	5	77 168	4	50 600	4	54 102	3	68 439	5
KKW KO	27 523	2	11 115	1	11 357	1	7 789	1	10 929	1
KKW Trzecia Droga	6 636	1	8 490	1	–	–	6 531	1	15 955	1
KKW Konfederacja i Bezpартyjni Samorządowcy	–	–	–	–	–	–	9 057	1	10 275	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Sukcesem wyborczym było wprowadzenie dwóch reprezentantów przez komitet Konfederacji i Bezpartyjnych Samorządowców (Adam Berkowicz – 10 275 głosów, Mirosław Majkowski – 9 057 głosów), który łącznie zdobył sześć mandatów w całej Polsce⁵³. Było to zjawisko ciekawe, jeśli uwzględnimy, iż jeden z nowych radnych, tj. A. Berkowicz (prywatnie ojciec pośła na sejm IX i X kadencji z ramienia Konfederacji Konrada Berkowicza), „zasłynął” na Podkarpaciu z głoszenia haseł antyukraińskich, natomiast drugi, tj. M. Majkowski, z organizacji rekonstrukcji o charakterze historycznym⁵⁴. W porównaniu z innymi radnymi wyłonionymi w trakcie sejmikowej elekcji przedstawiciele Konfederacji cieszyli się wysokim poparciem społecznym (tabela 11.5). Oznaczało to przesunięcie poparcia społecznego jeszcze bardziej na prawo z PiS w stronę Konfederacji.

Bezpośrednimi konsekwencjami wyborów do sejmiku województwa w 2024 r. było ponowne przejęcie władzy przez PiS. Umożliwiło to sformułowanie – jak podkreślił W. Ortyl – zarządu „kontynuacji”⁵⁵. W porównaniu ze składem zarządu z 2018 r. nastąpiły zmiany personalne⁵⁶. Marszałkiem województwa ponownie został W. Ortyl, natomiast wicemarszałkami zostali Karol Ożóg oraz P. Pilch (pełniący tę funkcję w poprzednim zarządzie). Członkami zarządu zostali A. Huk (pełniący dotychczas tę funkcję) oraz Małgorzata Jarosińska-Jedynak (po raz pierwszy wybrana do sejmiku). Przewodniczącym prezydium został ponownie J. Borcz, zaś wiceprzewodniczącymi zostali Joanna Bril, Renata Knap i Cz. Łączak. Ponownie jak miało to miejsce wcześniej, PiS nie wybrał w skład zarządu i prezydium sejmiku przedstawicieli opozycji. Jednocześnie przewodniczącym Klubu Radnych PiS w sejmiku został pierwszy raz wybrany w tych wyborach Marcin Fijołek, dotychczasowy radny Rzeszowa oraz przewodniczący Klubu Radnych PiS w Radzie Miasta⁵⁷.

Kolejnymi konsekwencjami wyborów było przejście do opozycji w sejmiku przez KO i TD oraz dalsza marginalizacja przedstawicieli tych partii w składzie prezydium. Brak porozumienia zawartego przez partie sprawujące władzę na poziomie centralnym przełożył się zatem istotnie na osłabienie wyniku wyborów dla KO, TD, a także Lewicy na poziomie sejmików. Skutkowało to nie tylko rozdrobnieniem głosów, ale i uniemożliwiło zwiększenie potencjału w rywalizacji z największym konkurentem politycznym, tj. z PiS.

Kolejnym skutkiem wyborów do sejmiku, zarówno na Podkarpaciu, jak i w innych województwach, było wprowadzenie radnych do samorządu przez komitet Konfederacji i Bezpartyjnych Samorządowców. Z jednej strony był to niewątpliwym sukces dla reprezentantów tego środowiska politycznego, natomiast z drugiej strony przyczynił się on do

⁵³ Konfederacja uzyskała po jednym mandacie w województwach: lubelskim, podlaskim, świętokrzyskim i mazowieckim.

⁵⁴ A. Gorczyca, A. Kulczycka, *Konfederacja rozpycha się w sejmikach. Największy sukces odniosła na Podkarpaciu*, <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,30876684,konfederacja-rozpycha-sie-na-podkarpaciu-ma-dwoch-radnych-w.html> [dostęp: 26.07.2024].

⁵⁵ K. Dudek, *Nowy zarząd województwa o planach pracy na najbliższe 5 lat*, <https://rzeszow.tvp.pl/77507168/nowy-zarzad-wojewodztwa-o-planach-pracy-na-najblizszych-5-lat> [dostęp: 25.07.2024].

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Marcin Fijołek nowym szefem PiS w sejmiku. Będą zmiany w zarządzie województwa?, <https://rzeszow-news.pl/marcin-fijolek-nowym-szefem-klubu-pis-w-sejmiku-beda-zmiany-w-zarzadzcie-wojewodztwa/> [dostęp: 26.07.2024].

nieznacznego osłabienia PiS na Podkarpaciu. Wydaje się zatem, że perspektywa zmiany dotychczasowych preferencji wyborczych mieszkańców regionu bardziej na prawo w kolejnych elekcjach może doprowadzić do ugruntowania pozycji Konfederacji i poszerzenia liczby jej reprezentantów wybieranych w powszechnych elekcjach. Będzie się to odbywało kosztem spadku poparcia udzielanego PiS. Wyjątkiem od tej reguły może być jednocześnie malejące poparcie dla Polski 2050 i PSL.

11.6. Indeksy rywalizacyjności i efektywna liczba partii (komitetów) w sejmiku województwa podkarpackiego

Poddając analizie rozmiar nadreprezentacji w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 r., należy zauważyć, iż po raz kolejny nadreprezentowane były dwa komitety wyborcze, tj. PiS oraz KO. W przypadku PiS zauważalny był spadek rozmiaru nadreprezentacji w porównaniu z wyborami z 2018 r., który wówczas wynosił 0,45. KO utrzymała się na identycznym poziomie w elekcji 2018 r. oraz w 2024 r. (0,12). Widocznie podreprezentowane były pozostałe dwa komitety, czyli KiBS i Trzecia Droga (tabela 11.6).

Tabela 11.6. Indeks nadreprezentacji w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 r.

Wyszczególnienie	Nazwa komitetu			
	KW PiS	KKW KO	KKW Trzecia Droga	KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy
Głosy na listę (%)	51,96	16,26	12,35	9,91
Miejsca w sejmiku (%)	63,63	18,18	12,12	6,06
Różnica	11,67	1,92	−0,23	−3,85
Rozmiar nadreprezentacji	0,22	0,12	−0,02	−0,39

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11.7. Indeks rywalizacyjności oraz efektywna liczba partii w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 2024 r. na tle wcześniejszych elekcji

Wyszczególnienie	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2024
Poparcie dla pierwszego komitetu (%)	47,3 (AWS)	22,86 (LPR)	37,14 (PiS)	38,6 (PiS)	43,7 (PiS)	52,25 (PiS)	51,96 (PiS)
Poparcie dla drugiego komitetu (%)	17,4 (SLD-UP)	18,39 (SLD-UP)	19,61 (PSL)	21,27 (PO)	24,4 (PSL)	13,44 (PO.N)	16,26 (KO)
Indeks rywalizacyjności	0,36	0,80	0,52	0,55	0,56	0,26	0,31
ELP (poziom sejmiku)	2,22	4,9	3,31	3,27	2,31	1,65	1,22
Indeks agregacji	15,2	5,4	7,5	11,25	19,2	25,25	15,91

Źródło: opracowanie własne.

Warto również zauważyć, iż w elekcji sejmikowej w 2024 r. odnotowano nieznaczny wzrost indeksu rywalizacyjności, szczególnie w porównaniu z wyborami z 2018 r. (różnica wyniosła zaledwie 0,05), co może prognozować powolną tendencję wzrostową. Obniżeniu natomiast uległ indeks efektywnej liczby partii, który w 2024 r. był najniższy w historii wszystkich wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego (tabela 11.7). Taki wynik indeksu wskazywał na zdecydowanie rozbieżne potencjały wyborcze rywalizujących komitetów wyborczych. Zmniejszeniu uległ także indeks agregacji (aż o 9,34) po zauważalnie skokowym wzroście (i rekordowej wartości tego wskaźnika) odnotowanym w 2018 r.

11.7. Podsumowanie

Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego przeprowadzone w 2024 r. po raz kolejny stały się okazją do utrzymania bastionu prawicy. Świadczyło o tym co najmniej kilka czynników. Po pierwsze, bezkonkurencyjnym komitetem ponownie było PiS, które mimo nieznacznej utraty mandatów przejęło pełnię władzy. Po drugie, komitet Konfederacji i Bezpartyjnych Samorządowców uzyskał reprezentację dla dwóch swoich przedstawicieli, co należy traktować w kategorii powolnego wkraczania tej formacji na poziom samorządu. Po trzecie, pomimo licznych zapowiedzi odsunięcia PiS od władzy przez lokalnych działaczy KO oraz „przewietrzenia” urzędu marszałkowskiego żaden z komitetów konkurencyjnych wobec PiS nie był w stanie przeprowadzić skutecznej kampanii wyborczej. Dotyczyło to w szczególności wspomnianej KO oraz Trzeciej Drogi.

Wybory te, mimo lokalnej specyfiki, były pozbawione jakiegokolwiek merytorycznej debaty dotyczącej wizji rozwoju województwa podkarpackiego. Kandydaci skupili się na promowaniu własnych nazwisk oraz szyldów partyjnych. Zabrakło też pokazania wyborcom jedności na listach wyborczych i drużynowej rywalizacji. W dłuższej perspektywie można więc założyć, iż kampania wyborcza do sejmiku na Podkarpaciu będzie się odbywała wyłącznie przez promowanie kandydatów z wykorzystaniem plakatów i billboardów. Hegemonia jednego z komitetów wyborczych wydaje się wciąż niezachwiana, a dotychczasowa opozycja nie potrafi wyjść z impasu i pokazać skutecznej alternatywy nie tylko wobec formacji sprawującej władzę w sejmiku, ale także ukazania chociażby zarysu merytorycznego programu wyborczego, o jakościowych kandydatach już nie wspominając.